PROPHETIA HHOBADYAH, EX FONTE HEBRAICO ET ANTIQVISSIMA IONATHANIS PARAPHRASI CHALDAICA:

CVM

Commentarijs trium doctissimorum & praecipuæ inter Iudæos authoritatis Rab- *binorum, Shelomoh Yarchi, Aben Hhezra,* & Dauid Kimchi.

Omnia Latinè facta, & ita digesta, vt verbum verbo, linea ferè lineæ, quoad commodè fieri poterit, respondeat, & breuioribus scholijs illustrata.

Per GVLIELMVM BEDVVELLVM Hallingburiensem Anglum.

LONDINI,
Ex Officina illustris Typographi *Richardi Field.*
CIↃ DCI

VIRIS VERA VIRTVTE, DOCTRINA, PIETATE, RELIGIONE ILLVSTRISSMIS, THOMÆ SMITH ET IOANNI MONTFORT, AMICIS SVIS VNICE COLENDIS, GVLIELMVS BEDWELL SALVTEM ET PACEM IN CHRISTO.

⁂

IDETIS, Viri optimi, quid vestro hortatu tentârim, quid effecerim: nec inuitò vt aliquo saltem modo mea tenui opellâ, vobis hoc est, Reipub. literariæ prodesse poterim. Quale sit hoc meum leuidense munus non est quod ego dicam, quum ipsum me tacente dicet. Temerè enim & nullo ferè delectu, ex tempore & currenti calamo effusum & elapsum est. Nec enim grauiora & quotidiana negotia, vt quæ semel scripta sunt, recognoscerem, permiserunt. Sæpè etiam cum commodius aliquod vel vocabulum vel loquendi genus elegans magis & concinne sese offerebat, Typographiæ ratio coegit aliud quid minus aptum eius loco substituere. Nostra ergo non sunt omnia, quæ hîc quis iure summo culpare possit. Vos verò, amicissimi viri, quibus mea valdè semper placere visa sunt, æquum est, quia vos autores estis, vt hæc summè placeant. Vestra enim amborum virtus, omnium bonarum artium ardens studium, & in me singularis & egregius amor, hæc primò vt in me susciperem, tandemque vt suscepta perficerem, effecit. Quod enim ad te, humanissime Smith, attinet, libens lubensque & omni loco testor & profiteor, peream si non ex animo, neminem me nouisse qui plures bonas horas in serijs omnium artium & disciplinarum studijs, cum fructu collocârit, tam sedulò his incumbat, miris & continuis laboribus tam strenuè insudet. Faciat periculum qui volet, in omni sanè disciplinarum genere expertum probet.

HHOBADYAH.

1 **VISIO** Hhobadyah: Sic loquitur Dominus Yehowah ad Edom, Auditionem audiuimus à Yehowah, & legatus in gentes est missus, surgite, & surgamus cōtra eā in prælium.

PROPHETIA Hhobadyah: Sic locutus est Yehowah Deus ad Edom, Nunciū audiuimus à Yehowah, & legatus in populos missus est: surgite & instruamus contra eam in prælium.

1 Visio Hhobadyah: *Quare prædicauit Abdias Edumæis cum nō prophetasset prophetiā aliā? Dicunt sapiētes* S. Y.
Abdiā peregrinū Edumeū fuisse. Dixit n. D. ex illis & in illis inferā super illos: veniet Abdias qui habitauit inter duos malos Ahab & Isabel, neq; didicit opera eorū: & subduxit se ab Esau illo malo qui habitauit inter duos iustos Yitzchak & Ribkah, neq; tamen didicit opera eorum

1 *Nescimus ætatē eius, neq; possimus dicere quòd ille is sit qui memoratur in lib. Regū in diebus Ahab: quia ibi* A. E.
3. Reg. 18.3. *scriptū est, Et Abdias fuit timens Yehowah. Si n. fuerit iste propheta propriè, qui vocat eū timētē Iehowah, & non vocat eū prophetā: cū prophetia sit dignitas nobilior multò. Iuxta a. opinionē meā, quia dicit,* Audit. audiuimus *intelligit hūc prophetā & Ier. & Es, & Amos qui prophetarūt cōtra Edom: ideoq; dicit, Audiuimus.* Et legatus: *Quasi legatus missus in gentes, aut consociarunt se & isti istis dixerunt,* Surgite.

1 Visio Hhobadyah: *Nescimus in qua ætate hic propheta prophetauit. Opinio a. doctorū est, quòd hic est Abdias* D. K.
3. Reg. 18. 4. *qui fuit cum Achab. Insuper etiā dicunt, Abdiā incolā Edumeū fuisse, & prophetasse malū contra Edom. hoc est quòd dicunt viri, Cochleare sculpsit artifex, in quo aduritur sinapi. Interpret. hoc Baal Aruc, Ipse artifex sculpsit cochleare ipsū, Cochleari codē adurit os suū quasi sinapi forti. Dixit S. B. I Veniet Abdias qui habitauit inter duos malos, Ahab & Izabel, neq; didicit opera eorū: & vindicauit se de Esau illo malo, qui habitauit inter duos iustos Isaak & Ribkah, neq; tamē didicit opera eorū. Et ecce tota prophetia eius fuit cōtra Edō. Dicit enim, Quod cum*

SCHOLIA.

Hhobadyah vox composita è duabus simplicibus integris. עובר *seruiens, minister*: & יה (ab היה *fuit, extitit*) diuinæ essentiæ proprio nomine. Huic Arabum Abdallah עבדלה quasi עבד־אלה i. seruus Dei. Vnde Legatus ille Regis Marrocani appellabatur. Sidi Abdallah Wachid Hhanun.

Yehowi, huius superstitionis Iudaicæ, rationem quære apud Pagninum. Vox autem decomposita est ex tribus temporibus Verbi היה *fuit, extitit*, vt Grammaticis placet, non obscurè etiam attestante sacra Scriptura apud D. Ioannem in Apocalyp. 1.4.8. & Mosem Exod. 3.14. יהיה erit, הוה existens, היה fuit.

מאי in Comm. R. S. Yarchi Chaldaicum est, idem significans quod Hebræum מה, *Quis, quid, qualiter, quare, qui.*

הקבה i. Sanctus benedictus ille. Deum intelligunt. Mere. gram, 126.11. & 128 7. *Artifex*: Prouerbium citatum à Baal Hharuc, hoc est, autore Chaldaici Dictionarij, in primo themate כף. Vide Mer. 17. 19.

desolatione

In Physicis, Mathematicis, Musicis, Chymicis egregiè instructum: in Medicis verò, absit inuidia verbo, vel cum doctissimis & qui ferè toti in his versantur, de palma contendas. In linguarum cognitione Latina, Græca, Hebræa, Syra, Chaldæa, Arabica: Italica, Hispanica, Lusitanica, Gallica, Germanica, Belgica, qualem quantumque te prædicâro? Parem vt habeas non inuideo, superiorem certè non concedam. Hæc quàm hominem ornant, qualem virum desiderãt non est quod moneam, tute clarè & perspicuè videas. Sat sapis, & לחכימא ברמיזא: *Qui totus in librorum literarumque situ & puluere volutaris, cur non æquè literatorum consortio delectaris? Verè dicã, quia ille dixit, qui falli nescit, qui fallere nolit, quòd* אורדקת חכמתא מן כלהון בניה: *Nihil doceo, hoc tantum piè & amicè moneo. Quàm tu mihi charus charissime Montfort? Ne me Deus amet, ni te amem. Quia ego tibi, tuaque causâ etiam charissimis tuis parentibus reuerendis doctoribus DD. Montfort & Stallero, valdè charus. De progressu in re literaria, de morum probitate & insigni animi candore pro me loquatur Cantabrigiensis Academia. Ego verò, qui te ab infantia nôrim testari possim te omnẽ ætatem hactenus in artibus, cæterisque humanitatis studijs consumpsisse: in quibus consenescere tibi propositum esse constanter affirmare ausim. Hæc mea, viri optimi, illimata, leuia, futilia æqui bonique consulite, eodemque animo, quo à me profecta sunt, suscipite. Valete.*

ad habitandum: quod modo exposui. Sensus est, eleuares locum habitationis tuæ sicut aquila.
Gen.32.10. 2. Ecce paruũ: *Contẽptũ & abiectũ. Vt, Minoratus sum præ omnibus sanctis. Et sic Ionathã. Ecce infirmũ dedi te* D. K.
O Esau pessimè inter gentes. Et sic ait, Cõtemptus tu valdè, *quasi diceret, quod non curabunt de te cæteræ gentes si pereas.* Dedi te: *quasi, Dabo te; quia in prophetijs præteritum est loco futuri sæpissimè.*
3 Elatio cordis tui seduxit te *vt diducas os & dilates nares cõtra fratrẽ tuũ Iacob* Habitãtẽ in fissuris petræ:
Cũ habitares in monte Seir, putabas te fuisse tutum in eo, & nõ existere aliquem qui detrahat te ex eo. Exaltatio
Ier.49.16. habitationis eius. *Exaltatio habitationis eius fuit in fissuris petræ, i. mõtis Seir. Et in Ier. Exaltatio collis.* שׁוכני
Esa.22.16. *est quasi* שׁוכן; , י *n. est paragogicũ. Et sic* חוצבי i. scindens in alto sepulchrũ suũ היושבי. sedẽs in cælis: *& simil. illis.*
Psal.123.1. In fissuris, *sicut* חוג הארץ Ambitus terræ. חגה & חוג *significant idem. q. d. Circuitus petræ, hoc est, vertex petræ*
Esa.40.22. *hoc est, turris constructus super eam.* 4. Si exaltares te sicut aquila. *Si eleuares sedem tuam sicut aquila*
Deut.32.49. *quæ volat altius omnibus auibus.* שׂים *quasi* השׂים *posueris. Et sic,* Ascẽde ומות & morieris in mõte: *quasi* תמות.

Si latrones venerint ad te, si vastatores noctis: quomodo excisa es? Annon furabuntur quod sufficiat eis? Si vnidemiatores venerint ad te, annon relinquent racemos.

5 *Si fures venerint super te, si prædatores noctis? quomodo fuisses soporatus? Donec furati essent sufficientiam eorum: Et si raptores sicut vindemiatores venissent super te, annon reliquissent racemos?*

Quomodo scrutantur Hhesau scrutarunt thesauros suos.

6 *Quomodo scrutatus est Esau? reuelata sunt abscondita eius.*

5. Venerint tibi, *super te.* Quî excisa es. *Quare soporatus es silens donec furati essent omnia, pro libitu eorũ?* S. Y.
Annõ vindemiatores reliquissent racemos? 6. Isti a. nõ relinquent quicquã tibi, scrutabunt n. te, & peruestigabũt
Esa.21.12. *abscondita tua.* נבעו *interpretatur Ionathan paraphrasticè, reuelabunt. Linguâ n. Aramica* נבעו est נחבקשו: *sic, Si quæritis quæritote.*
Hos.10.7. 5. Si fures: *Clanculum.* Populatores noctis. Excisa es. *Excisa es. vt,* Excisa est Samaria. A. E.
Esa.21.12. 6. Quomodo perscrutarunt: *vt, Si quæritis quæritote.*
5 Si fures: *Dixit per modũ admirationis, quoniã mirabuntur videntes in tempore desolationis Edõ, & dicent:* D. K.
Vt hoc cõtigit tibi? Si latrones vastassent te in nocte qua dormiebas & nõ sentiebas illos ad prohibẽdũ & resistẽdũ
cõtra illos, Annõ furabuntur sufficientia sibi? *Mos n. est furũ, furari* sufficientia sibi, *q. d. quantũ poterũt ferre,*
& relinquent residua. Si vindemiatores venerint, *qu. di. Si venerint tibi vastatores in die sicut vindemiatores,*
Ier.7.9. *qui putabunt vineã & redierint vice post vicẽ ad putandum. Vt, Reduc manũ tuã, sicut vindimiator ad sportas.*
Licet impossibile est vt non relinquerẽt racemos, qui nõ appareãt illis propter paruitatẽ eorũ: sunt n. latẽtes sub foliys vitis. Sed tu quomodo scrutatus es, vt non relinquent vastatores tibi quicquam : ne quidem thesauros latẽtes. Fures & vastatores noctis: *Sẽsus vnus est, iteratur a. duplici Phrasi: quia plerũq; fures furãtur in nocte.*
Hos.4.6. Quomodo excisa es, *succisa es, vt,* Succisi sunt populus meus sine scientia. Excisus est rex Israel. *Vt fuisti*
Hos.10.15.

SCHOLIA.

ת״י idem quod infra ת״י hoc est, Interpretatur vel interpretatio Ionathan: Ille autem Ionathan Filius fuit Vzzielis, vt testatur etiam R. A. Ezra in 20. versum huius prophetiæ. Claruit verò vt tradunt Hebræi anno ante natum Christum anno 42. fuitque auditor R. Hillelis & Simeonis Iusti, qui Christum infantulum vlnis suis suscepit: totum vetus testamentum in linguam Chaldaicam Paraphrasticè vertit.

עבר Præteritum, quod transijt: sic grammatici Tempus preteritum vocant.

עתיד Futurum, sic enim scribendum, ita tempus futurum appellitant. Vide Mercer. 109. 10.

רל, Volens dicere, q. d. quasi dicas. idem quod paulò ante כלומר, Merc. 156. 2.

אפס, tamen, licet ita sit. Redditiuum autem est superioris אעפי. Mer. 116. 9.

בכש, In dictionibus mutatis seu diuersis, quo vtuntur cùm vnam & eandem sententiam alijs atque alijs verbis iteratam significare volunt. ת״י, Idem quod ת״י superius, Merc. 160. 7.

desolatione Edom erit salus Yisrael: Et in hoc prophetiã suam complet. Prophetia autem hæc fuit in domo secunda quũ malefecerunt filij Edom Yisraelitis in desolatione domus secundæ, vt dixi in prophetia Amos in sectione, Ob Amos. 1.11.
tres præuaricationes Edõ. Vates hic prophetauit quòd futurus esset D. abstrahere seipsũ ab illis innouissimo dierum cum ascendat Israel ab exilio. Terra autem Edom, non est hodie filiorum Edom, quia gentes inuicem confusæ sunt. Et multi eorum sunt vel sectæ Christianorũ vel sectæ Ismaelitarũ : neq; dignoscant inter illos quis est ex Edom, ex Moab, ex filijs Ammo, ut ex reliquis gẽtibus: quia omnes exularunt è terra sua & immistæ sunt gẽtibus: nisi quòd regnũ Romanũ fuit in principio maxima ex parte filiorũ Edom. Quod n. dicunt prophetæ de vastatione Edõ Esa. 34. 1.
in nouissimo dierum de Roma dicunt, sicut exposui in Esaia, sectione, Appropinquarunt gentes ad audiendum: quia Lam. 4. 22.
cũ desolabitur Roma, erit redemptio Israel. Et sic dicit Ieremiah in libro Lament. Completa est iniquitas tua filia Sion, non perget ad deportandum te, visitauit iniquitatẽ tuam filia Edom, &c. Sic dicit Dominus Deus ad Edõ
Propter Edom. vt etiam, Dic mihi, Frater meus est. Auditionem audiuimus, *Quod dicunt gentes de Edom,* Gen. 20. 13.
Auditionẽ audiuimus à Iehoua, Et quasi legatus in gentes missus. *Quæ autẽ est auditio? cũ dicat gens gẽti,* Surgite & insurgamus cõtra eã in prælĩũ. Cõtra eã. *Cõtra terrã Edõ. vel expositio Ver. est quasi inuersus, dicit Abdias auditione audiuimus ego & prophetæ alij: quoniã sic dicit Iehouah ad Edõ, & legatus ingẽtes missus est: quemadmodum exposuimus. Et sic dicit Ieremiah propheta in prophetia sua, Auditionẽ audiui à Iehouah.* Ier. 49. 14.

2. Ecce paruũ dedi te in gẽtibus: contemptus tu valdè.

Ecce infirmũ dedi te in populis, contemptus tu valde.

3. Superbia cordis tui decepit te habitans in fissuris petrę altitudine habit. eius: dicens in corde, Quis deducet me in terrã?

Impietas cordis tui decipit te, o tu, qui similis es aquilæ quæ habitat in dẽtibus petræ: in excelso habitatio eius: dicens in corde suo, Quis detrahat me in terram?

4. Si exaltâris te sicut aquila, & si inter stellas posueris nidũ tuũ, ex inde deducã te, ait Iehouah.

Si exaltâris te sicut aquila, & si inter stellas posueris habitationẽ tuam, ex inde detraham te, dixit Iehouah.

2 Ecce paruũ: *Contra quod vocauit eum pater eius filiũ suũ maiorẽ, & mater eius filiũ suũ maiorẽ, ait Deus,*
S. Y. *Corã me paruus est. D. a. N. exponunt* paruũ, *quia nõ illis nec scriptura, nec lingua* Spretus, *quia nõ statuunt sibi* Gen. 27. 19.
regem filium regis. 3. Habitans in fissuris petræ. *Innixus super bacillum patrũ suorũ Abrahã & Isaac,* & 27. 19.
illi autem non profuerũt ei. Fissuris, *vt, Erit terra Iuda AEgypto in pauorem: Breteina in vernacula. Ne mireris a. propter VVaw in* חגוי, *quia est sicut VVaw in* קצוי *i.* extremitates, *& sicut* ו *in* מטחוי *i.* iactus arcus, *non est* Esa. 19. 17.
enim fundamentum in dictione n. si Teth & VVaw.

A. E. 2. Ecce paruum dedi te, *quoniam numerus eorum paruus, neque est terra regni eorum lata.*
3. Elatio. *Deest Caph, quia putasti quòd mons Shebhir eriperet te sicut habitantem in fissuris petræ.*
4. Si exaltâris te vt aquila, *Verbũ actiuũ, patiens deest, quod est locus habitationis tuæ: Et sic est: Eleuate.* Psal. 113. 5.

SCHOLIA.

נתבלבלו Confusæ inuicem sunt, commistę seu intermistæ sunt. Ab Hebręo themate בלל, Miscuit confudit: coniugationis reciprocæ seu Hithpael: format enim & התבלבל & התבולל (quemadmodum à גלל voluit, deuoluit, formatur התגולל & התגלגל voluit se, volutauit. Hinc גלגל rota, sphæra. Et גלגלת Cranium capitis humani à rotunditate & volubilitate. Vnde Syris apud Euangelistas גלגלתא locus Craniorum, quod tamen corruptè si liceat, cum doctiorũ venia, meum interponere iudicium, גולגתא Syris, vt & multa alia, & effertur & scribitur.) In sacra verò Scriptura prior forma non legitur, sed tantum à Rabbinis & Syris vsurpatur: Attamen, inquam, per analogiam nihil prohibet quin formari possit, & recte ab illis formatur. Annon hinc etiam בבל quasi בלבל. i. Confusio? Notandum etiam נ hic præponi pro Yod futuri Charactere, Rabbinica, & modernorum etiam Syrorum, forma quod etiam supra attigimus.

ad habitandum

Vt excindatur quilibet ex mõte Hheſaw in occiſione.

Auſtrum, vt excindatur quilibet in quo eſt robur ex munimento Hheſaw præ cæde.

9. Et perterrefient fortes tui Themã: *Cõſternati erũt ad fugiendũ ad terrã Edõ. I.a. redd. cõſringẽtur fortes tui* S. Y.
habitantes terrã auſtralẽ. Vt excindatur, *Omnis vir fortis.* Ex monte Hheſaw in ſtrage *præ multitudine cædis:*
quæ ventura eſt ſuper illos.

8. Annon, *Non proderũt tibi ſapientes tui ad eripiendũ te, neq; etiã fortes tui.* 9. Stupeſcẽt: Themã. *Fortaſſe* A. E.
meminit eius ob robur ſuũ. Fortes tui, *qui ſunt è Themã: ille n fuit è poſteris Edõ.* Vt exc. vir, *præ multa ſtrage.*
non enim relinquetur ſuperſtes. Vocula verò Vt *hæret cum*, Et perdam.

8. Annon: *In Edõ fuerunt ſapientes, & cũ venerit contritio eorũ, perdã ſapientiã eorũ. Et ſic ait per Ieremiam,* D.K.
Ier. 49.7. *Putruit ſapientia eorum. Et ſic fuerunt in illis fortes: eſt n. benedictio Iſaac, Et per gladiũ tuũ viues: in die autem*
Gen. 27. 40. *contritionis eorũ ſternẽtur fortes eorũ.* 9. Et ſtern. fortes tui Themã: Themã *iſte fuit è filiis Elipbaz filio Eſau*
Gen. 37. 11. *I. autem reddit, habitantes auſtrum.* Vt excindatur quilibet ex. *Deus exaltandus dabit conſternationem illis vt*
excin. vir ex mõte Hheſau pr̨ ſtrage, *i. præ multa ſtrage qua occidentur illi, excindetur quilibet eorũ. Red. n. I.*
Eſa. 30. 25. הרג *per* קטול. *Et ſic: Si occidas Deus Impium. Ecce occidat me, in eo confidam.* I.a. reddidit, *Vt excindatur*
Pſal. 139.19.
Iob. 13. 19. *vir in quo eſt robur.*

10 Præ violentia fratris tui Iacob operiet te pudor: & excindêris in æternum.

Præ rapina fratris tui Yahhakob operiet te ignominia, & excindêris in æternum.

11 In die quo ſtares cõtra, in die quo captiuarunt alieni copias eius: & extranei ingreſſi ſunt portas eius, & ſuper Yeruſhlaim iecerunt ſortem: etiam tu quaſi vnus ex eis fuiſti.

In die quo ſtabas ex aduerſo, in die quo diripuerũt populi facultates eius & alieni aſcenderũt in vrbes eius & ſuper Ieruſalẽ miſerũt ſortes: etiã tu ſicut vnus ex eis fuiſti.

10 Præ violentia fratris tui Iacob, *pro rapina quam feciſti Iacobo.* 11. In die quo firmares te cõtra. S. Y.
Quia non veniſti ad opẽ ferendũ ei, Etiã tu ſicut vnus ex iſtis, *Inferã ſuper te quaſi tu ex veniẽtibus cõtra eam.*

10 Præ violentia, *Iſti verſus docent quòd hæc prophetia contra Edom fuit poſt deportationem Yeruſhlaim*
Pſal. 137.7. *in Babyloniã, Et ſic dicit Pſaltes,* Recorda. Ieho. filiorũ Edõ, *qui dixerunt Bab. nudate, Nudate Et ſcribitur:* A. E.
Lam 4.22. *Cõpleta eſt iniquitas tua filia Tziyon, nõ perget deportare te: Viſitauit iniquitatẽ tuã filia Edõ. Neb. a. perdidit Ed.*
& fuit terra eorum deſolata. Et ſic prophetauit Ezechiel, quòd Ieruſalẽ rediret poſt exiliũ Babel: Edom a. non
rediit. Modò verò declaraui in lib. Dan. nõ fuiſſe Iſrael in exilio Edõ Et declaraui opinionẽ antiquorũ de regno
Edom malæ. Et ecce ſenſus Præ violentia *eſt propter vim quam fecit Edom Iſraeli in die Yeruſhlaim.*

11. In die, *ad videndum & ad vltionem capiendum.*

SCHOLIA.

בדיל Chaldeis idem quod Rabbinis בשביל aut Hebræis למען &, בעבור propter, ob. Propterea, ideo.

ישתיצי confringetur, conſumetur, eſt futuri ſecundi, tertia perſona coniugationis Hithpael. Mar. 88. 14. Ex themate שיצי, compleuit, perfecit, vnde in Hithpael, conſumptus eſt, vaſtatus eſt. Vide Mart. Cha. gr. 80. 22. & 81 18.

תימן eſt proprium viri nomen è poſteris Hheſaw qui in meridionali plaga, reſpectu Hieroſolymorum, habitauit, inde etiam pro meridie ſumitur. Complutenſes interpretantur, Auſtralem, Aphricam, aut Conſummatum vel perfectum: an rectius poſſit à ימן i. dextra deduci, quia auſter Aſtronomis dextra plaga vocitatur, aſpicientibus n. ortum meridies à dextris eſt. צורבא, Prudentia, experientia. צורבא, vir doctus & acris ingenij. ידו proiecerunt Thema poteſt eſſe ידד vel ידה (idem enim ſignificãt) vt late diſputat in ſequentibus Rabbi Dauid Kmichi. Vide Eliç compoſitiones, & in ידו & in וידו. חפן, Occultauit, vix reperies apud grammaticos: at ſic fortaſſe indagabis ſignificationem. חופן Hebræis eſt vola manus, interior pars manus, pugillus, manus clauſa & compreſſa, pugnus. Hinc verbum חפן manu continere, manu occultare. קין Lamentatus eſt, grauiter & ægrè tulit. Hinc מקונן Lamentator, Pſaltes, poeta qui Elegias ſeu carmen lugubre componit.

ſopitus donec furarentur quod ſufficeret eis? q. diceret, quomodo fuiſti dormiens? 7. Quî perſcrutarunt Eſau?
id eſt, theſauros Hheſaw, ſicut dixit, Perueſtigati ſunt arcana eius; *ſenſus idem iteratur* בעה *enim eſt* בקש. Gen. 43. 30.
& בעא *quæſiuit & inueſtigauit. Et ſic, Si inueſtigetis, inueſtigate.* Eſa. 21. 12.

Vſq; ad terminũ miſerũt te omnes viri fœderis tui, ſeduxerunt te, præualuerunt tibi viri pacis tuę: panẽ tuũ ponẽt vulnus ſubter te, non intelligentia in eo.

7. *Ex limite exularunt te omnes viri fœderis tui, ſeduxerunt te, præualuerunt tibi viri pacis tuæ, comedentes menſâ tuâ, poſuerunt ſcandalum ſubter te eò quod non in te intelligentia.*

S. Y. 7. Ad terminũ miſerũt te: *Ii qui promiſerũt tibi auxiliũ venerũt tecũ & comitati ſunt te ad terminũ terræ tuæ ad littus, quia ibi venerũt ſuper te ad bellũ & in hoc deceperũt te & ſucceſſit.* Et præu. tibi, *vt perſuaderẽt tibi vt exires, & perſecuti ſunt te.* Panẽ tuũ ponent vulnus ſubter te, *imò cibũ tuũ poſuit tibi frater tuus Iacob in vulnus, qui dedit tibi ius lentiũ, & per manum eius ſpreuiſti ius primogenituræ.* מזר *i.* חלי *infirmitas.*

A. E. 7. Ad, *Non potuerunt viri fœderis tui ſeruare te, tantũ miſerunt te ad finẽ limitis tui: quum proficiſcerentur transfugæ tui in captiuitatem.* Panẽ tuũ, *quum fuiſſes in loco tuo, hoc eſt,* ſubter te. Viri pacis tuę, *qui cibant te, dant vulnus in pane tuo & nõ ſentiebas.* מזור *autẽ idẽ eſt quod, Vulnus eius. Deeſt* כ *in verbo* אין, *i. quaſi vir* Hoſe. 5. 13.
cui non intelligentia in eo. Et ſic, Cui a. nõ vires robur eius multiplicabitur. i. & viro cui nõ vires. R. ab. a. Marin. Eſa. 40. 29.
dixit in eo *eſſe quaſi ex eo. Et omnis præputiatus non comedet in eo. Non intellexiſti ex eo.* Exod. 12. 48.

D. K. 7. Ad terminũ: *Viri fœderis tui & comedentes panẽ tuum, quibus confidebas, illi exularunt te & miſerunt te ad fines hoſtiũ tuorũ vaſtantiũ te: quaſi illi eſſent triſtes ob exiliũ tuũ: & idẽ illi ſunt qui adiuuarunt hoſtes tuos ſubter te, & tu non ſentiebas neq; intellexiſti: quia in die illo peribit ſapientia tua & fortitudo tua.* Panẽ tuum, *i. edentes panẽ tuũ.* Vulnus, *i. morbũ & plagã. Et ſic,* Et *vidit Ephraim infirmtatem ſuam, & Iuda vulnus ſuũ.* Hoſ. 5. 13.
Sub te, *in ſecreto quia celárunt conſiliũ ſuũ à te. Et fuerunt apparẽtes tibi quaſi amici. Et ſic, Sub eo dicere cui* 2. Sam. 3. 12.
eſt terra. i. clanculum. Nõ intelligẽtia in eo, *In Eſau, ſc. qui nõ intellexit quid faciebãt ſibi viri fœderis ſui & ſic conſuetudo eſt ſcripturæ loqui in verſu vno per ſecundã perſonam, quod quidem non eſt ſecundæ perſonæ.*

Numquid in die illo, inquit Yehowah, perdam ſapiẽtes ex Edom: & ſcientiã ex monte Hheſaw.

8. *Numquid in tempore illo, locutus eſt Yehowah, perdam ſapientes ex Edom, & omnẽ virum, in quo eſt intelligẽtia ex arce Hheſaw.*

Et ſternẽtur fortes tui Temã

9. *Et confringentur fortes tui habitantes*

SCHOLIA.

דמיך, ſopitus, ſoporatus, ſopore aut profundiore ſomno, quaſi veterno aut caro oppreſſus. eſt vſitata forma participij paſſiui Paul ſeu Peil. Merc. 12. 26. at apud Paraphraſtem legitur דמוך alia forma eiuſdem participij. 13. 15.

מיסת & Syris, מסתא idem quod די ſufficientia, id quod ſatis ſit. במש, In dictionibus diuerſis: ſeu duplici phraſi. Merc. 121. 2. תקל, Appendit idem quod Hebræum, שקל Mart. Chal. gr. 9. 7. Item offendit, corruit, impegit. Huic תקלא offendiculum, ſcandalum. Laqueus, pedica. סכלתנו intelligentia idem quod Hebræum תבונה. Eſt autẽ Apocope Chaldaica pro סוכלתנותא vt verſu 8. apud Paraphraſtem videas. Mar. Ch. gr. 32. 14. ספר Limes, terminus, finis, idem Hebræis סוף & Chaldæis תחומא. פי hoc eſt פ רש interpretatur, expoſuit, vel פירוש expoſitio, interpretatio, commentarius, reddi ſæpe poſſit, per id eſt, nempe, &c.

15 Quia instat dies Yehowah super omnes gentes vt enim feceris, fiet tibi:retributio tua reuertetur in caput tuum.

16 Quia queadmodũ bibistis super mõte sãctitatis meę bibẽt omnes gẽtes iugiter: & bibẽt & absorbebunt & erũt quasi non fuissent.

Quia instat dies qui futurus est venire à conspectu Iehoua super omnes nationes: iuxta quod feceris, fiet tibi: compensatio tua reuertetur in caput tuum.

Quoniam sicut exultastis super ruina montis sanctitatis meæ bibent omnes populi calicẽ vindictæ meæ iugiter, & bibent & stupefient, & erunt, quasi nũquam extitissent.

12. Ne inspicias in diem, *Nõ debebas inspicere & stare è regione.* In die alienationis eius, *In die quo clausus est* S. Y.
1. Sam.23.7. *in manu hostis: sic n. ille loquitur de Saul*, נכר *illum Deus in manibus meis.i. Conclusit eũ in manibus meis.* Et ne mittantur in substantiam eius, *Ne mittantur manus tuæ in bona eius, sic Ion. Scriptura n. mutila est: & opus est addere ei*, Manus tuæ. 14. Et ne stes super partitionem, *Locum quo fugientes ingrediuntur viam, exultastis illic vt euadant: in lingua autem vernacula vocant ipsum troug* 16. Quemadmodũ bibistis, *Vt lætastis super perditione montis sanctitatis meæ.* Et absorbebũt *iuxta Paraphrasin eius* ויתהלעמון *cuius significatio tumultus, & desolatio & ecstasis mentis, estourdisson in lingua vernacula.*

2. Et ne, *Nõ fuit æquũ vt videas* diẽ alienationis eius, *i. diẽ terroris eius, qui alienus est in oculis eius, quia non* A. E.
cognouerit diem similem ei inter dies. 13. Ne, *Eò quod fuerit semper Edom sub manu Iehudah: ideo fuit grauius nobis gaudiũ Edom, præ angustia ipsa.* Et ne mittãtur, *forma compendij, & sensus, Manus tuæ.*
Iob.39.24. *Et huiusmodi est, Fodient in valle. scil. pedibus suis.* 14. Et ad: Partitionẽ, *locũ vbi findunt se ex eo viæ, ad dicendum Babylonijs qua via abijt euasor?* Et ne claudas superstites eius, *ad tradẽdum quasi concludis eum.*
15. Quoniam, *sensus est, Calamitas quæ contigit omnibus, etiam tibi contingat quasi calamitas ista.*
16. Quoniam, *Loquitur Israeli, Quem bibistis calicem, ex eo bibent omnes.* Et absorbebunt. *Quemadmodum,*
Pro.20.25. *Deglutiuit sanctũ Signif n. Absorptionẽ, nõ quòd ei deest* ב. *Yapheth a. dicit, Vt biberunt gentes & exultarunt super montem sanctitatis meæ, sic bibent super monte Hhesaw.*

12. Et ne inspicias in diem fratris tui. *Nõ oportet te inspicere in diẽ angustiæ fratris tui: deinceps a. exponit* D.K.
in diẽ fratris, *i.* in diẽ alienat. *Inter.* נכרו *est, quo alienatur à terra sua & fuit q. alienus cũ eiecerũt eũ ex ea. Et sũt*
1. Sam.23.7. *qui exponunt hoc de die quo traditur ille in manũ hostiũ eius. Ex,* נכר *ipsũ D. in manus meas: hoc est, tradidit.* Et ne magnifices os tuũ *In risu aut in verbis alijs Et sic I. reddidit, vt qui multiplicasti loqui magnifica.*
13. Ne despicias etiam tu, *sicut alij qui fuerunt alieni, cum tu sis frater.* Et ne mittantur, *i. & ne mittantur manus tuæ in substãtias eius. Sic I. Vt qui extendisti manũ tuã in bona eius in die contrit. eius.*
14. Et ne stes iuxta biuium, פרק *est mater viæ, locus, nempe, quo diuiduntur inuicem viæ, vna huc & vna illuc. Edomæi autem fuerunt stantes iuxta biuium vt non valeret effugere vnus ex Yisbrael quin*

SCHOLIA.

לעז, Vernacula, barbara, vulgaris. Sic Iudæi appellitant linguam qua vtuntur communiter indigenæ regionis quamcunque inhabitant. S. Yarchi Gallus fuit: ergo in eius Commentarijs לעז significat Gallicam: in scriptis A. Ezræ & D.Kimchi significat Hispanicam: apud Eliam verò Germanicam. Interdum verò significat Lehhabodah zarah, hoc est, cultui extraneo, idolalatriæ.

טרוג, Gallicè inquit Troug idem est quod Hebræum פרק partitio, diuisio, propriè viarum diuortium, biuium, compitum: Vt Rabbi Shelomoh Yarchi exponit. Vel, vt ille ait, Partes vbi se via findit in ambas.

ויתהלעמון: Vt R. Shelomoh Yarchi placet, significat, perturbationẽ, stuporẽ, delirium, ecstasim & deliquiũ mentis. Idem quod Gallis Estourdisson. Gallis enim Estourdir, perturbare mentes & animos hominum. Estourdi, bardus, instupens, stupidus, præceps animi, socors, secors, incogitans, Estourdissement, vertigo, incogitantia.

D.K. 10. Pre violētia: *Modo demōstrauimus quòd in desolatione domus secundæ malefecerunt Edomæi If. Propheta* ר'
prædixit quòd illi futuri essent malū inferre Israeli in domo secunda. Et quod D. vindicaret se de illis in fine dierū,
vt prorsus tollat eos de mūdo. Sapiens פ'. *R. Abrahā Aben Hhezra exponit sententiā hanc de ruina domus primæ,*
quando fuerunt filij Edom malefacientes Israeli in exilio eorū per manus Nebucadneizar. 11. In die stare tui
ex opposito. מ *a.* עמדך *firmatur per Gabbya. Et iuxta interpretationē nostrā erit sensus versiculi sic, etsi Titus*
& exercitus eius qui vastarunt domum fuerint Edumæi. pleriq; erant filij Ed adhuc incolæ in terra sua, s. in terra
Edom. Tamen non erat ius regni illis, quia Romanorum fuit. Romani autem erant super omnes eorum, nisi quod
reges Romanorū erāt Edomæi: Et cū oppugnabat Titus Yerusalaim, fuerant filij Edō. exultātes de afflictione eorū,
malefacientes illis in terra sua, quū potuissent prohibere qui superstites sunt ex eis à filijs Ro & fuerunt stātes cōtra
& exultantes in desolatione eorū, cū esset æquū illis iuuare eos, fratres enim eorū erant. Deus etiam inhibuit Israel Deut. 2. 4.
cū transirent ij per desertū, vt nō malefaceret eis propter fraternitatē. In die quo capiebant alieni exercitū: שבות
infinitū Kal. ex שבה *i. in die quo captiuabant alieni. i Romani facultates eius & possessiones.* Iecerunt sortem:
Forte radix eius ידד *ad formā,* Multiplicati sunt in multitudine. *Vel radix eius* ידה *ex, Ad deijciēdū cornua gētiū* Ier. 46. 23.
& simplex forma eius est ידי *cum duobus* ': *Est n. fut. è daggeshata quiā a. decidit ei* ' *radicalis ob cacophoniā* Zac. 1. 21.
duorum Yod, tribuitur ei motio Yod radicalis, quæ est Pathach, in Yod fut. ad docēdū hoc ipsū Dicit quod iecerunt
sortē super captiuos Ierusalem cū sortirent eos duces exercitus inimicorū. Etiam tu sicut vnus ex istis, ex Edom,
qui venerunt cum Romanis.

12 Ne videas in diem fratris tui, in diem alienationis eius & ne lętêris in filios Yehudah in diē perdere eorum: & ne magnifices os tuū in die angustiæ.

Vt qui inspexisti in diem fratris tui, in diem contritionis eius: vt qui lætatus sis de filijs Iudah in die contritionis eorum: & qui multiplicasti loqui magnifice in tempore tribulationis.

13 Ne venias in portam populi mei in die terroris eorum: ne inspicias etiam tu in malum eius in die terroris eius: & ne mittantur in substantiam eius in die terroris eius.

Vt qui ascendisti in portas populi mei in die contritionis eorum: & qui inspexisti etiam tu in malum eius in die cōtritionis eius: & qui extendisti manū tuam in substantias eius in die contritionis eius.

14 Et ne stes iuxta partitionem, ad succidendū transfugas eius neque claudas superstites eius in die angustiæ.

Et qui stetisti in diuortio viarum ad prorsus perdendū transfugas eius: & qui tradidisti euasores eius, in tempore tribulationis.

SCHOLIA.

ר' Rabbi vel Rab. At maior est Rabbi, hoc est, Dominus meus, Monsieur quam Rab, Dominus. Et his maior est Rabbenu vel Rabban. i. dominus noster. Vide Merc. 153. 14.

פ' Pirush vel Pirash interpretatio vel interpretatur. Prior vox nomen est, superior verbum Merc. 151. 3.

ע"י Per manus, per ministerium, ministerio. sic ferè Hebræi exprimunt causam efficientem siue solitariam siue instrumentalem. 148. 25.

מם Mem littera: גביא accentus Rhetoricus. Vide Merc. 109. 13.

אעפי quamuis, licet. Merc. 116. 5. Vide quæ adscripsimus ad v. 5.

ית' Exaltetur, exaltandus. Vel benedicatur, benedicendus. Mer. 135. 5.

מקור Vena, fons, scaturigo. Sic verbum infinitum, seu Tempus infinitiuum vocant grammatici.

Quia

Hhesaw, & regio campestris
Pelistim: & hæreditabũt agrũ
Ephrayim & agrum Shomrõ:
& Binyamin ipsum Gilhhad.

*turrem Hhesaw & incolæ campestrium
terram Pelistæorum: & possidebunt
ciuitates Ephrayimitarum, & ciuitates
Shomeron: & qui ex domo Binyamin
habitantes terram Gilhhad.*

19. Et hęreditabunt qui sunt austri, *Israelitæ qui habitarunt in meridie terræ Israel possidebunt montẽ Esau* S. Y.
qui est in angustia austri. Et filij campestris possidebunt terrã Palestinã & montem Ephraim & montẽ Samariæ.
Et Beniamin ipsũ Gilead, *Et filij Manasse, quia illorũ fuerat terra Gilead, diffundent se ab vltra in fines eius,*
scilicet, terræ Israel in Oriente eius.
19. Et possidebunt, *Viri* הנגב est *nomen loci: aut meridies terræ Israel & habitantium* campestrem. *Vt,* A. E
In solitudine, in monte, & in campestri, & in austro. Et Beniamin, *possidebit Gilead à transitu Yardenis.*
Deut. 1. 7. 19. Et possidebunt, *à monte Esau possidebunt austrũ, hoc est, terram planitiei, quia mons Esau erit desolatus* D. K.
vastatione æterna. Et campestris Palestinam, *Et cãpestres possidebũt à terra Pelestim, quia nõ egebunt mõtibus*
ad tutandũ se in illis & ad seminandũ in illis, nisi voluerint, quia cãpestris & auster sufficient illis. Et possidebũt
agrũ Ephraim, & agrũ Shomeron, *qui ab initio fuerant habitantes in monte Ephraim & Samariæ, tunc a. nõ*
egebunt montibus neq; ad inhabitandum, neq; ad serendum, sed agris qui sunt planitiei. Et Beniamin Gilead,
Et sic Beniamin, cuius fuerat terminus in Yardẽ, possidebit ex inde & vltrà planitiẽ in terra Gilead quæ est trãs
Yar. quia augebit limitẽ suũ ex omni planitie Gil. quæ est contigua hæreditati suæ: quia Ma. cuius fuerat terra
Gil. extendet terminũ suũ ex inde & vltrà in terrã Moab & fil. Ammon. I. a. red. Et possidebũt auster, *posside.*
incolæ meridiei montem Esau: Volens dicere quòd incolæ australis terræ Israel possidebunt montem Hhesaw
qui est contiguus illis, qui est ad austrum terræ Israel: & habitantes campestrem in terra Israel possidebunt
Palestinã, quæ est contigua illis. I. a. red. Et possidebũt ciuitates Ephraim & ciuitates Samariæ & qui sunt domus
Beniamin incolas terræ Gilead.

Et exiliũ exercitus huius filiorũ 20
Yishrael, quę sunt Canaanęorũ
ad Tzarephath: & exiliũ Ieru.
quod in Sepharad, possidebunt
ciuitates austri.
Et ascendent saluãtes in mõtẽ 21
Tziyon, ad iudicandum mon-
tem Hhesaw: & erit ipsi Yeho-
wah regnum.

*Et exilium populi huius filiorum
Ishrael quod in terra Canaanæorum
vsq; ad Tzarphath: & exiliũ Ierusalẽ
quod in Hispania, possidebunt ciuitates
terræ austri.*

*Et ascendent liberatores in montem
Tzion ad iudicandum turrem Esaw:
Et reuelabitur regnum Iehouæ super
omnes incolas terræ.*

SCHOLIA.

כרך Inuoluit, operuit, circumtexit. Item in lingua Syra, vt testatur R. S. Yarchi, significat Rotundum esse. Lustrare, circumire. Hinc כרכא Arx, munimentum, turris munita & cincta mœnibus, vallo & peribolo. Item volumen inuolutum & plicatum.

גלעד Composita vox ex גל, cumulus, & עד, testimonium. Sic Iacob Hebraicè vocauit aceruum lapidum congestorum in rei gestæ memoriam, quem Laban Syrus appellauit יגר שהדותא Gen. 31. 47.

יצטרכו, Opus habebunt, indigebunt. Est enim Coniugationis reciprocæ Hithpael, nam ת Character Coniugationis medio radicalium inseritur Martin. Heb. gr. 88. 12. Deinde idem ת mutatur in ט vt vitetur Cacophonia. ib. 18.

נגב, Chaldæis significat, Aruit, exsiccatus est. Hinc pro meridie sumitur: austrina enim siue media mundi pars sicca, sterilis & ieiuna est, vnde Cosmographis *Zona Torrida* dicta est.

cõprehenderunt eũ, & fuerint obſeruãtes cõtra eos vias. פליטיו *transfugæ eius,cum Chirik ſicut* שרידיו.
15. Quia propinquus,*quãuis fuerit longinquus à die Prophetiæ.* Super omnes gẽtes,*quia in die redẽptionis*
Iſraël erit. Idem ipſe dies ecce eſt quaſi propinquus iam: quia Deus dixit quod erit,conuenit quod reputent ipſum
quaſi propinquũ. 16.Quia ſicut bibiſtis, *feciſtis cõpotationẽ & gaudiũ propter deſolationẽ mõtis ſãctitatis meæ:*
ſic bibetis calicẽ veneni tu & omnes populi. Bibent omnes gentes circũ,*expoſitio* תמיד *eſt,abſq; ceſſatione,*
donec pereant mali: qui in illis qui læſerunt Iſraeli: Et ſic red.I. Nam ut lætaſtis ſuper deſtr. montis ſancti mei:
ſic bibent omnes populi calicẽ vindictæ eorũ iugiter. Et bib.& abſorb *& diglutient.Ex,Digluitiet ſanctũ.* Et erũt Prou. 20. 25.
quaſi nõ fuiſſent. *Et erunt conſumpti adeo vt nõ agnoſcant locum eorum quaſi nõ fuiſſent.*

17 Et in monte Tziyon erit euaſio & erit ſanctitas: & hęreditabũt domus Yahhakob poſſeſſiones eorum.

Et in monte Tziyon erit liberatio, & erunt ſancti: & poſſidebunt qui ſunt *domus Iacob,ſubſtantias populorum, qui fuerant poſſidentes eos.*

18 Et erit domus Yahhakob ignis & domus Ioſeph flãma & domus Eſa.in ſtipulã:&accẽdẽtur in eis,& comedent eos: & non erit reſiduus domui Hheſaw, qnoniam Yehowah locutus eſt.

Et erunt qui ſunt *domus Iakob fortes ſicut ignis,& qui è domo Ioſeph fortes ſicut flamma, & qui e domo Hheſaw infirmi ſicut ſtipula, & dominabũtur in eos & occident eos, & non erit ſuperſtes domui Eſau, quoniã Yehowah ſtatuit ſic.*

S. Y. 17 Hæreditamenta eorũ, *(paraphraſis Ionathan eſt) ſubſtantias populorum qui fuerant poſſidentes eos.*
18 Quia os Yehowah dixit, *Sic n. locutus eſt,Et dominabitur in Iacob,& perdet ſuperſtitem, &c.* Num. 24. 19.
A. E. 17 Et in mone Sion, *Omnes gentes erunt quaſi non fuiſſent, neque euaſor erit eorum,ſed in monte Sion erit*
euaſio.Dixit Yapheth hoc de futuro. R. autẽ Moſes dixit de diebus Chizkiyah. R. verò Yeſhuhhah dixit de domo
ſecunda. 18 Et erit: & domus Yoſeph. *Sententia iteratur, Meminit a.* || *Eſau,ex aduerſo Iacob & Ioſeph.* || Sic enim emendabis ex Prophetæ verbis ſequentibus.
D. K. 17 Et in monte Sion erit euaſio. *Quamuis conſumuntur multi ex Iſraelitis in deportatione, euaſio*
magna erit illis adhuc in monte Sion,quia deportati ſunt ex eo. Et erit ſanctitas,*Iſrael erit ſanctitas Iehowah*
quia erunt ſancti & nõ erit in illis amplius impurus & immũdus. Et hęredit. domus Iacob poſſeſſ. eorũ, *quod*
poſſidebant ab initio,poſſidebunt: & iuſuper poſſidebunt vicinorũ ſuorũ terrã Edõ,& Moab & terrã Peliſhthim.
18 Et erit,*Sicut ignis deuorat ſtipulã,ſic deuorabit eos,& conſumet eos:quod a. dicit,*domus Iacob,& domus
Ioſ.*iterat eandẽ ſent. verbis varÿs: quia domus Iacob vocatur domus Ioſeph, à die quo diuiſum fuit regnum,ſed*
in poſterũ redibit vnũ.R.a.noſtri cõmentãtur,quod meminit Ioſeph quia nõ ſemẽ eius Hheſaw cadat,niſi per manũ
Ioſeph,aut per ſemen eius Ioſeph.

19 Et poſſidebũt auſter montem

Et poſſidebunt habitantes auſtrum

SCHOLIA.

חירק Chirek vocale.Mercer.109. 11. אעפי,Quamuis,licet. Mer. 116. 4. אמ Dixit.Merc.108. 11. ראוי, conueniens, ראה vidit,animaduertit ראיה & התראה Ratio,argumentum,probatio. Demonſtratio,euidentia. ראוי Euidens demonſtratum,probatum,quod manifeſtum eſt ſenſibus. כתי Secundum Thargum ſeu paraphraſim Ionathan filij Vzzielis,qui integra Biblia, poſt captiuitatem Babylonicam & amiſſam ſacram Hebraicam linguam, vertit paraphraſticè in Chaldaicam ſeu Babylonicam linguam,Mer.160.7. תדירא,idem quod Hebræum תמיד,ſemper,iugiter, continuè, perpetuò,à themate דור habitauit,moratus eſt, manſit. חסן fortificare,roborare.Theſaurizare, poſſidere,hæreditatẽ adire & potiri. שלהיביתא flãma. Et שלהב inflammauit,accendit. Idem quod Hebręum להב.Syrorum enim & Arabum hoc familiare & ferè proprium eſt ש vel ס verbis pręponere,vnde quadrata ſiunt. לח Iehouæ, ליהוה, Mer. 125. 24.

Hheſaw

S. Y. 20 Et exilium exercitus huius, *Reddit Ionathan, populi huius.* Exercitus, *significatio* חיל est, *vt Veniet a.* Esa.37.2.
ad Ierusalē exercitu magno. De Rabshakeh. nisi quod huius deficit ' *Sunt qui e. expon.* Exer. huius, *deporta. vallis huius.* Filiorū Israel quæ Canaanæis ad Tzarpath, *deportatio quæ est ex filÿs Isr. qui migrarūt è decē tribubus ad terrā Canaanæorū ad Tzarpath.* Et exiliū Ierusalē quod in Sepharad', *Quia illi ex filÿs Iuda qui migrarunt in Sepharad, illi possidebunt ciuitates* הנגב *quæ est in meridie terræ Israel. Dicunt autem interpretes* Tzarepath *esse regnum quod vocant* Fransa *vernaculè.* Sepharad, *reddidit Ionathan*, Ispamya.

21 Et ascendent, *principes Israel liberantes in montē Sion.* Ad iudic. montē Esau, *ad vindican. de monte Esau quæ fecerunt in Israelitas. Ad iudic.* iusticier *vernaculè.* Et erit ipsi Iehouah regnū, *docet te quod nō est reg. eius perfectum quoad vindicauerit se de Esau improbo.* Mons Esau, *Ionathā reddidit, turris magna Esau, i. Roma.*

A. E. 20 Et exilium. *Dixit Rabbi Moses, Exilium quo cœperunt deportari. R. autem Marinus dixit quod* החל *est, Vt, Et lugebat antemurale & murus. Sensus a. est, quod capietur vrbs, occiso qui in medio eius, e. fugientes nō euadāt ratione paucorū qui fuerūt in antemurali.* Quę Canaan. *Audiuimus ex ore magnorū, quòd terra Almania sunt Canaanæi qui fugerunt à faciebus filiorū Israel in ingressu eorū ad terrā. Etiā sic* Tzarp. *est Fransa, r. etiā filius Hbuzziel, Sepharad, Ispamya. Et hæc est deportatio Titi. Et hæc prophetia de futuro, non vt dixit Rabbi Moses quòd tunc dispersi sunt ex domo prima.* 21. Et ascendent liberatores: *Illi indices sunt Isr. ad iud. superstites in mōte Esau. Tūc erit illis regnū in aperto, secūdū formā, Et erit Iehouah rex super omnē terrā: quod est de futuro.* Lam.2.8. Zac.14.9.

D. K. 20 Et deportatio exercitus: החל *caret Yod, est enim quasi* החיל. *Si autem est cum Tzeri ecce simile ei, Ad regē Ezekiæ* כחיל *i. exercitu graui. Sensus verò,* Migratio exerc. huius fil. Isr. *q. d. quod sunt filÿ Isr. qui sunt dispersi in exilio. Quæ sunt* Canaanæorū, *q. d. qui deportantur, & sunt cū* Canaa. ad Tzarpath. Et migra. Ierus. quæ in Sepharad poss. vrbes austri. *Et sunt vrbes Iudæ, quia portio Iudæ fuit in meridie terræ Israel. Et sic dicit super illos Ieremiah, Vrbes austri clausæ sunt, & nō est aperiens. Et dixit,* hæred *de exilio Ieru. qui fuerūt ex fil. Iudæ. q. d. reuertētur ad terrā suam & ciuitates suas. Vel dixit,* posid. *de omnibus ob Ier. quæ fuerat in portione Iudæ, Et vnicuique tribuū Israel erit portio in Ierusalem, vt scriptum est in prophetia Ezechiel.* Et migratio exercitus huius, *est deportatio Titi qui transtulit eos in terras imperÿ Ro. sunt a. terræ Almaniæ & Sclauoniæ.* Et Tzarpath *illa est quā vocant* Fransam: & Sepharad quā vocant Sphaniā. *Et filÿ Ier. sunt qui depor. Hisp. Et alÿ deport. in reliquas terras memoratas quæ fuerant in ditione Ro. & diffunduntur in terras & è terris istis transtulerunt seipsos qui sunt hodiè in terris Ismaelitarū. Dicunt a. in Kabbala quod filÿ terræ Almaniæ fuerunt Canaanæi. Quia cum aufugit Canaanæus à facie Iosue, vt scripsimus in libro Iosue, profecti sunt ad terram Almaniæ & Sclauoniæ quas vocant Askenaz. Et in hodiernum vocant seipsos Canaanæos. Iona. a. reddit versum sic: Et populi huius filiorum Israel possidebunt, &c.* 21. Et ascendent seruatores: *Rex Christus & consortes eius, septē pastores, & octo duces hominū:* Iudicare montē Hhesaw: *ad capiendū iudiciū Is. de illis ob omnia quæ malefecerunt illis. I. a. reddidit, Et ascendent liberatores ex monte Siō iudicare arcē magnam Esau hoc est, vrbē Romæ.* Et erit ipsi Iehouæ regnum: *Et tunc erit imperium Iehouæ solum. Quoniam omnes gentes confitebuntur regnū eius: Vt dixerat in Prophetia Zacar. Et erit Deus rex super omnem terram, in die illo erit Iehoua vnus & nomen eius vnum. Io. a. reddidit: Et reuelabitur regnū Dei super omnes inhabitantes terrā, &c* 2.Reg.11.17. Ier.3.19. Zac.14.9.

FINIS.

SCHOLIA.

חיל vel חל Exercitus, cohors, copię militares. Robur, fortitudo, vires, copię, opes, opulentia, in qua ferè robur & confidentia multorum ponitur. Antemurale, præmunitio, propugnaculum, exterior munitio. Deest enim Yod radicale vt author est R. Shelomoh Yarchi, & R. Dauid Kimchi.

צרפת Hieronymus, Ionathan Chaldæus paraphrastes, & Septuaginta Hebræam vocē retinuerunt Sarephath vel Sarepta. Iudæi vulgò intelligunt Galliam seu Franciam. Tzarephath enim, vt testantur Shelomoh Yarchi, & Dauid Kimchi, est regnum quod vulgò vocatur פרנצא Franse, vel vt R. Aben Hhezra habet פרנסיה Francia. Qua ratione verò moti sunt vt ita iudicent, nec ipsi indicant, nec ego diuinare possim. Vix ego credam hanc fuisse mentem prophetæ. Fortasse quod viderint Ionathan paraphrastem pro ספרד posuisse vocem אספמיא per quam Hispaniam intelligunt: propter vicinitatem per Sarephath Franciam intelligi volunt. Credat Iudæus apella, non ego credulus illis. Locorū enim quorundam nomina in Oriente sitorum potius ego crediderim. Nihil statuo, liberum esto iudicium.

ספרד Multi retinent Hebræum. Hieronymus habet Bosphorum. Nicolaus de Lyra locum quendam putat in Babylonia. Iudæi, vt suprà dixi, intelligunt Hispaniam. Forte quia Ionathan Chaldæus habet אספמיא At Hispaniam illum significasse vt putem adduci non possum.

tolye. *Nostrum* EST iniuriam non inferre, It is our parts not to doe wrong. *Suum* EST omnia iuxta pati, It is thy part or duty, to suffer all things in like.

Verbes that betoken to esteeme or regard, require a Genitiue case betokening the value: as *Parui* DVCITVR probitas. Honestie is reckoned litle worth. *Maximi* PENDITVR nobilitas, Noblenesse of birth is very much regarded.

Verbes of accusing, condemning, warning, purging, quiting, or assoyling, will haue a Genitiue case of the crime, or of the cause, or of the thing that one is accused, condemned, or warned of: or els an Ablatiue case with a Preposition, or without a Preposition: as Hic *Furti* se ALLIGAT, *vel Furto* ADMONVIT me *errati, vel errato. De-Pecunijs-Repetundis* DAMNATVS Est.

Satago, misereor, miseresco, require a Genitiue case: as *Rerum* suarum SATAGIT. MISERERE *Mei* Deus.

Reminiscor, obliuiscor, recordor, and memini, will haue a Genitiue or an Accusatiue case: as REMINISCOR *Historiæ*. OBLIVISCOR *Carminis*. RECORDOR *Pueritiam*. OBLIVISCOR *Lectionem*. MEMINI *Tui, vel Te*. I remember thee. MEMINI *De-Te*, I speake of thee. EGEO, or INDIGEO *Tui, vel Te*, I haue neede of thee. POTIOR *Vrbis*. I conquere the Citie. POTIOR *Voto*, I obtayne my desire.

The Datiue case.

All maner of Verbes put Acquisitiuely, that is to say, with these tokens *to* or *for* after them, will haue a Datiue case: as Non *Omnibus* DORMIO, I sleepe not to all men. *Huic* HABEO, non *Tibi*, I haue it for this man, and not for thee.

To this rule doe also belong Verbes betokening to profit or disprofite: as Commodo, incommodo, noceo.

To { Compare: as Comparo, compono, confero.
Giue or restore: as Dono, reddo, refero.
Promise or to pay: as Promitto, polliceor, soluo.
Command or shew: as Impero, indico, monstro.
Trust: as Fido, confido, fidem habeo.
Obey or to be against: as Obedio, adulor, repugno.
Threaten or to be angry with: as Minor, indignor, irascor.

Also Sum, with his compounds, except Possum. Also verbes compound with Satis, benè, and malè: as Satisfacio, benefacio, malefacio. Finally, certaine verbes compound with these Prepositions, Præ, ad, con, sub, an-

Nominatiue case, ... must. *Tibi* LIC... after him: as *Me* OPO...

Interest, refert, and est for interest, require a Genitiue ... words, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and cuia th... the Pronounes possessiues: as INTEREST *Omni*... REFERT teipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as, L... quet, constat placet, expedit, prodest, sufficit, vacat, acci... tingit, and other like. Some will haue an accusatiue ... lectat, decet, iuuat, oportet. Some beside the Accusa... also a Genitiue: as, *Nostri* Nosmet POENITET. ... DET. PVDET Me *Negligentiæ*. MISERET ... MISERESCIT.

Verbes Impersonalles of the passiue voyce, being ... doe gouerne such case as the verbes Neuters which th... PARCATVR *Sumptui*, Let cost be spared. Beca... CAMVS *Pecuniæ*, Let vs spare cost.

A Verbe Impersonall of the passiue voice, hath like ... passiues haue: as, BENEFIT multis *A Principe*. ... case is not expressed, but vnderstood: as, Maxima vi C... audi *Ab illis*.

When a deed is signified to be done of many, the ... Neuter, we may well change the verbe Neuter into ... tur: as, In ignem posita est, *Fletur*.

A Participle.

Participles gouerne such cases as the Verbes tha... FRVITVRVS *Amicis*. CONSVLEN... GENDVS *Ab-omnibus*.

Here note, that Participles may 4 maner of wa... Nounes. The first is, when the voice of a Participle ... other case than the verb y it cometh of: as, APPE... dy of wine.

The second, when it is compounded with a Prepos... that it cometh of cannot be compounded withall: as...

The third, when it formeth all the degrees of com... amantior, amantissimus. Doctus, doctior, doctissim...

The fourth when it hath no respect nor expresse d... Homo *Laudatus*, A man laudable, Puer *Amandus*, i...